

FACULTAT DE CIÈNCIES SOCIALS

GRAU EN SOCIOLOGIA

**ANÀLISI SOCIOLÒGICA DES DE LA
PERSPECTIVA DE GÈNERE**

CURS 2013-2014

GUIÓ DEL TEMA 7

GRUP A

PROFESSORA:

T. EMPAR AGUADO-BLOISE

TEMA 7. ESTAT I CIUTADANIA: LES DONES COM SUBJECTE POLÍTIC

ÍNDIX DEL TEMA:

1. Introducció
2. La primera ona feminista. El segle XVIII: contracte sexual i democràcia
3. La segona ona feminista. El segle XIX: El moviment sufragista
4. La tercera ona feminista. El segle XX: Els feminismes
5. El debat sobre el poder. La paritat i “el sostre de vidre”
6. Algunes estructures d’entramat patriarcal
7. El principi ètic i polític de la igualtat
8. Gènere i feminisme en la sociologia

BIBLIOGRAFIA BÀSICA:

Cobo, R., Guzmán, V., Bonan, J. (2013): “Las políticas de género y el género en la política”, en Díaz, C y Moreno, S. (ed), Sociología y Género, Madrid, Tecnos.

WEBGRAFIA:

Themis. Asociación de Mujeres Juristas. Informe 2009.

http://www.mujeresjuristasthemis.org/component/docman/cat_view/6-asociacion-de-mujeres-juristas-themis/9-publicaciones/12-informe-las-mujeres-y-la-toma-de-decision?Itemid=571

Amelia Valcárcel. Los ámbitos de paridad y el techo de cristal.

<http://www.youtube.com/watch?v=usVttdNBoQ>

Amelia Valcárcel. La agenda pendiente.

<http://www.youtube.com/watch?v=zIDkl4ta6dg>

1. INTRODUCCIÓ

- a) Els intensos i accelerats canvis socials i les dificultats de les democràcies per a representar al certs col·lectius socials marcats per la desigualtat, empenyen a les feministes a reflexionar sobre els límits de les democràcies contemporànies.
- b) Les feministes varen iniciar un nou debat entorn a la baixa participació de les dones en el poder polític i sobre el caràcter restringit de la democràcia per a les dones.
- c) El debat sobre la democràcia paritària serà una de les grans discussions polítiques del segle XXI.
- d) La reflexió inevitable des de la Sociologia del Gènere girarà en torn a com avançar en la construcció d'una societat democràtica en la qual la ciutadania pugui ser exercida plenament per les dones.
- e) Sense reconèixer els dèficits de democràcia per a certs sectors de la població i per a determinats grups socials, és a dir, sense conceptualitzar l'existència de “forats negres de desigualtat” no es pot transformar la societat.
- f) Una democràcia i una ciutadania no defectives han d'aplicar polítiques de redistribució i de reconeixement per a desfer aquelles desigualtats que retallen de fet l'exercici de la ciutadania.
- g) Els sistemes socials i polítics democràtics estan vinculats a l'estratificació i al tipus de polítiques que s'apliquen en el seu interior.
- h) Les nostres democràcies amaguen mecanismes que creen i recreen jerarquies de gènere i distribucions asimètriques de recursos.
- i) Els sistemes democràtics toleren de fet la desigualtat de gènere i una distribució de recursos polítics, econòmics, culturals, simbòlics, d'autonomia o d'autoritat, entre homes i dones desproporcionat a favor dels primers.

2. LA PRIMERA ONA FEMINISTA. EL SEGLE XVIII: CONTRACTE SEXUAL I DEMOCRÀCIA

- a) Per a entendre les actuals democràcies cal remetre's al segle XVIII, on es construeix una epistemologia basada en una raó universal accessible a tots els individus i una ètica basada en principis i drets universals. La seva característica principal és la universalitat. Tots els individus, pel sol fet de ser humans, tenen els mateixos drets. La democràcia, tal com és conceptualitzada en la Il·lustració, també troba el seu fonament en la universalitat. La democràcia es concep com un sistema social i polític que no reconeix grups, sinó individus. El principi de individuació és la condició de possibilitat de la democràcia.
- b) La democràcia es convertirà en la manera d'organització social i polític que defensa els mateixos drets per a tots els individus, es basa en la igualtat de tots els subjectes davant la llei, i en la imparcialitat de la mateixa amb tots i cadascun dels ciutadans.
- c) La universalitat és la noció central de la modernitat. La ideologia racionalista il·lustrada s'assentà en la idea d'una única humanitat en la qual tots els individus tenen el mateix valor i els mateixos drets. La democràcia ha de fundar-se en la igualtat. Per a això, serà necessari despullar als individus de raça, ètnia o classe. La imparcialitat de l'Estat i de la llei ha de ser tan radical que no ha de tenir en consideració cap atribut social dels individus.
- d) Les dues darreres dècades del segle XX comença un procés crític al subjecte de la modernitat per desconèixer variables que actuaven com elements de desavantatge social. Les desigualtats no es combatre si no actuem sobre aquelles estructures que produeixen desigualtat. La democràcia no pot actuar ignorant les possibles restriccions procedents de la raça, la classe o el gènere perquè llavors es priva d'instruments per a desactivar aquestes desigualtats.
- e) Llibertat, igualtat i fraternitat són els senyals ideològics de la Revolució Francesa i d'una nova manera d'entendre les relacions socials i polítiques. No obstant això, aquests drets que són definits en termes d'universalitat, quan han de ser concretats políticament, van a ser restringits per a les dones.
- f) Serà Rousseau qui elaborarà una teoria de la inferioritat ontològica de les dones més acabada, doncs no solament les exclou del espai públic i polític sinó que també definirà una normativitat femenina basada en l'estricta control sexual, la domesticitat, l'exaltació de la maternitat i la submissió al marit, tot això en el context de la família patriarcal.
- g) Hobbes, Locke i Rousseau, defensors de la idea moderna que tots naixen lliures i iguals, van excloure a les dones d'aquests conceptes polítics argumentant que la constitució de la naturalesa femenina les col·locava en una posició de subordinació en totes les relacions socials que participaven.

- h) El concepte de contracte sexual de Carole Pateman explica que les dones van ser pactades fraternalment pels homes i que aquest pacte les apartava dels drets civils i polítics i les confinava al territori de l'àmbit domèstic. El contracte sexual reapareix en l'estat social en forma de contracte de matrimoni i de nou ideal de feminitat.
- i) La fallida de la universalitat ètica, política i epistemològica ha estat un dels elements més potents de deslegitimació política de les democràcies modernes, doncs ha exclòs de la lògica democràtica i del principi de mèrit a les dones i els ha aplicat la lògica estamental: democràcia per als homes “els iguals” i estatus adscripció per a les dones “les idèntiques”.
- j) Com no era convenient que les dones fossin subjectes polítics el requisit necessari va ser el negar-los el caràcter de subjectes de raó.
- k) El feminisme és un fenomen social sorgit en el segle XVIII, concebut en la Il·lustració i, al mateix temps, una de les manifestacions reflexives més significatives de la modernitat.
- l) François Poullain de la Barre, Mary Wollstonecraft, Diderot, el marques de Condorcet o Von Hippel, entre altres, van exigir coherència epistemològica i política a aquesta Il·lustració patriarcal que s'havia designat com universal. Van assenyalar la profunda contradicció que es desprèn d'un discurs, el de la igualtat, la vocació de la qual és la universalitat, i, no obstant això, l'aplicació pràctica de la qual produeix exclusions de ciutadania per a diversos sectors socials, entre ells la totalitat de les dones.
- m) La data de naixença del feminisme es remunta al segle XVII, quan François Poullain de la Barre, l'any 1673, va publicar un llibre, “De l'égalité des sexes”, en el qual sostenia que la subordinació de les dones no tenia el seu origen en la naturalesa sinó en la societat.
- n) Un segle més tard, les dones de la Revolució francesa es van articular políticament per a reclamar els drets de ciutadania que ja posseïen els homes. En 1792, l'anglesa Mary Wollstonecraft va publicar “Vindicació dels Drets de la Dona”, on denunciava que la subjecció de les dones no era el resultat d'una naturalesa inferior a la masculina sinó de prejudicis i tradicions que es remuntaven a la nit dels temps.
- o) Aquests textos, a més de ser les actes fundacionals del feminisme, posen de manifest que el gènere, com construcció social, lluny de ser una troballa recent, va ser descobert en l'època il·lustrada.

3. LA SEGONA ONA FEMINISTA. EL SEGLE XIX: EL MOVIMENT SUFRAGISTA

- a) En la primera meitat del segle XIX es desenvoluparà un contra-discurs antifeministes tenyit de misogínia, l'eix central del qual serà l'ontologització del femení i, per això mateix, es naturalitzarà la normativitat femenina.
- b) Les dones tindran assignades naturalment les tasques domèstiques i de cures. Els sentiments seran el territori natural de les dones enfront de la raó, que apareixerà com un domini masculí.
- c) En el segle XIX germinarà un pensament feminista vindicatiu que es fa eco de les promeses incomplides de la Il·lustració i desvetlla l'espoli masculí d'uns drets que havien estat definits com universals.
- d) En el segle XIX el feminisme es desenvoluparà, sobretot, com un poderós moviment social. Aquest segle presenciarà el major moviment de masses de la història del feminisme, el moviment sufragista.
- e) Aquest moviment va durar més de mig segle, des de 1848, data de la Declaració de Seneca Falls i acta fundacional del sufragisme, fins a la Primera Guerra Mundial, i va conquistar el vot per a les dones.

4. LA TERCERA ONA FEMINISTA. EL SEGLE XX: ELS FEMINISMES

- a) En els anys setanta, en el marc de maig del seixanta-vuit, resorgeix amb força el moviment feminista en el context de la nova esquerra nascuda després d'un període de crisi i d'autocrítica del marxisme.
- b) Des dels anys seixanta fins als noranta, el moviment feminista va agitar la consciència col·lectiva i va esperonar a l'opinió pública donant nom a realitats que romanien invisibles per a la majoria de la població.
- c) Es conceptualitzen la categoria de gènere i el patriarcat.
- d) El feminisme radical dels anys setanta denuncia l'apropiació il·legítima per part dels homes del mercat laboral i del poder polític, col·loca en el centre de l'agenda política la qüestió de la sexualitat i l'íntim i familiar com terrenys polítics en els quals es desenvolupen relacions de poder entre homes i dones "allò personal és polític".
- e) La tesi central del feminisme radical, tal com va sostenir Kate Millet, és que "allò personal és polític".

5. EL DEBAT SOBRE EL PODER. LA PARITAT I “EL SOSTRE DE VIDRE”

- a) El feminisme planteja la paritat com un procés estratègic de lluita contra el monopoli masculí del poder. El moviment per la paritat sorgeix a principis de la dècada dels noranta.
- b) El manifest d'Atenes conté una vindicació política de participació paritària de les dones en el poder polític i una exigència de renegociació del contracte social.
- c) Les feministes parteixen del supòsit que el contracte social, malgrat la seva formulació ètica i política universal, s'ha desenvolupat al llarg de la Modernitat en el sentit de satisfer les aspiracions de ciutadania dels homes.
- d) L'exclusió de les dones del contracte social exigeix ser redefinit a fi de transformar les actuals democràcies patriarcals en democràcies més representatives i més legítimes.
- e) La paritat és una proposta política discutida perquè ataca el nucli bàsic de la democràcia patriarcal al proposar una nova distribució de poder entre homes i dones. El seu objectiu últim és alterar l'estructura de poder entre homes i dones. La qüestió de la paritat no és un problema tècnic sinó polític.
- f) La noció de democràcia paritària neix de la contradicció entre l'augment de dones en tots els àmbits de la vida social i la seva absència dels espais on es voten les lleis i es prenen decisions que afecten al conjunt de la societat i, molt particularment, a les vides de les dones.
- g) El poder polític no està aïllat del conjunt de la societat, forma part d'un ordre estructural. És causa i efecte dels sistemes socials en els quals està inscrit i està al servei de la reproducció dels sistemes socials.
- h) La inferioritat social de les dones està assentada sobre fenòmens estructurals profunds.
- i) En aquest trànsit apareixen mecanismes difícils de visibilitzar que obstaculitzen l'exercici de la ciutadania per a les dones i les aparten dels espais de poder i, per això, no és fàcil detectar aquests filtres que operen subterràniament per a expulsar a les dones dels espais de més poder, recursos i jerarquia.
- j) El terme sostre de vidre s'encunya per a mostrar que existeix una poderosa barrera d'entrada per a les dones en tots aquells espais en els quals s'acumula més poder i recursos.

6. ALGUNES ESTRUCTURES D'ENTRAMAT PATRIARCAL

- a) La separació de la societat en un àmbit públic-polític i altre privat-domèstic, i la valoració cultural i simbòlica derivada de la divisió nuclear de la societat, és la medul·la sobre la qual s'assenten les societats patriarcals.
- b) L'estructura familiar, dimensió fonamental de l'àmbit privat, és una instància crucial de reproducció del patriarcat i de dominació i explotació de les dones.
- c) Als dos espais socials, el privat-domèstic i el públic-polític, els corresponen dos naturaleses socials que es concreten en rols i espais socials diferents i que exigeixen una ontologia específica per a cada sexe.
- d) El món de les dones mor en la immediatesa del privat-domèstic i el dels homes comença en el públic-polític. Per a les dones, l'amor, i per als homes, el poder. Per als homes, la raó, i per a les dones, els sentiments.
- e) El sistema de dominació patriarcal funciona com a tal en la mesura que els homes han pactat com genèric, independent del seu estatus, del color de la seva pell, de la seva cultura o de la seva sexualitat, la subordinació de les dones.
- f) Als homes, pobres o rics, del nord o del sud, els interessa com col·lectiu el domini sobre les dones i l'espai-privat-domèstic és un àmbit que converteix en iguals als homes mentre que les dones romandran com "les idèntiques".

7. EL PRINCIPI ÈTIC I POLÍTIC DE LA IGUALTAT

- a) El principi d'igualtat infereix una forta crítica a aquelles realitats socials i culturals que segreguen als individus i als grups humans en categories, classes, estatus o gèneres que, al seu torn, es tradueix en relacions socials de dominació i subordinació.
- b) La igualtat no pressuposa la uniformitat social ni es basa en la identitat entre tots els individus ni tampoc en la idea que totes les persones han de ser tractades exactament igual.
- c) La igualtat no és enemiga de la diversitat ni de les diferències sinó dels privilegis de determinats col·lectius i grups socials.
- d) La igualtat és un principi ètic i polític que rebutja la discriminació, l'explotació, l'exclusió, la subordinació i en general totes les opressions. La igualtat és una eina que en mans dels i les oprimides és font de transformacions socials.
- e) La igualtat és un principi polític i ètic que germina en la Il·lustració i que té una base sòlida en la noció d'universalitat. Universalitat i igualtat, pressuposen normativament la idea d'una única humanitat i exclouen qualsevol segregacionisme i jerarquització entre individus i grups.
- f) El principal mèrit polític de les idees d'universalitat i igualtat és la seva capacitat d'impugnació de les injustícies socials i polítiques. Constitueixen poderosos principis de deslegitimació de qualsevol relació social fundada en privilegis.
- g) L'objectiu del feminisme és l'establiment de la universalitat no realitzada i l'extensió de la igualtat per a la meitat de la humanitat.
- h) Les polítiques correctives i compensatòries no són altra cosa que estratègies polítiques de caràcter provisional orientades a establir la igualtat entre els gèneres. L'acció afirmativa, la discriminació positiva i la paritat es concreten en polítiques institucionals de gènere.
- i) La filosofia de l'acció afirmativa ha d'inspirar les polítiques públiques i les estratègies d'intervenció per a desactivar la desigualtat de gènere.

8. GÈNERE I FEMINISME EN LA SOCIOLOGIA

- a) El feminisme és un discurs crític amb una inequívoca teoria del canvi social i un moviment polític crític amb l'estructura de dominació patriarcal.
- b) La contribució feminista al disseny d'un projecte democràtic radica en la seva concepció de les dones com subjectes autònoms, crítics i reflexius.
- c) Una democràcia en la qual la meitat de la població no posseeix l'estatus de ciutadania manca de legitimitat.
- d) La contribució de les dones per a eixamplar les fronteres de la llibertat i la igualtat, i en conseqüència de la democràcia, ha estat realitzada des dels valors universalistes de la modernitat.
- e) La tradició feminista i els estudis de gènere han ampliat els límits de l'objectivitat científica i han fet possible investigacions que expliquen amb més precisió i exactitud la societat.
- f) El feminisme ha proporcionat un marc interpretatiu de la realitat social que identifica analíticament els mecanismes de la dominació masculina i proposa la interrupció política dels filtres que impedeixen el desenvolupament de relacions socials lliures de subordinacions i assentades en la igualtat.
- g) Una teoria crítica de la societat que no incorpore la perspectiva de gènere és un pensament feble perquè no tematitza una de les fonts medul·lars de la desigualtat social com és la desigualtat de gènere.